

**САВРЕМЕНА БУГАРСКА ПОЕЗИЈА
КЛУБ ПЕСНИКА "С ГЕОМ НА РЕДУТУ" И ЧАРОВИТОСТ
ЛИРСКО-КОСМИЧКЕ ИНСПИРАЦИЈЕ**

МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд

Резиме. Размотрено је и анализирано лирско-поетско стваралаштво савремених бугарских песника Милча Кирилова, Рајча Русева Рајсина, Евгеније Маринчеве, Маје Митове, Катје Маринове, Илијане Илиеве, Петка Недјалкова, Меглене Божанове, Геновеве Цандеве и Зинаиде Чаушеве првенствено окупљених око поетског клуба "С Геом на Редуту" и космички мотиви у њиховим стиховима.

**СТВАРАЛАЧКО-ПОЕТСКИ СКУП ПЕСНИЧКОГ КЛУБА
"С ГЕОМ НА РЕДУТУ"**

*Време је да људи пођу М л е ч н и м
П у т е м
На велику ревију комета
У партеру М а л и х К о л а*

Н. Цветковић

У Зборнику представљамо читаву плејаду бугарских песника, која надахнуто пева о космичким и астралним сферама, и то углавном захваљујући Милчи Кирилову Цветкову, који је и сам двоструко окренут Универзуму, понајпре као научник и истраживач а потом као песник. Он је успео да после конференције „Развој астрономије код Срба V”, организује посебну поетску сесију, која се својим значајним уметничким дометом стваралачки наметнула и довела до одлуке да се као целина укључи у овај Зборник.

Астроном Милчо Цветков, у песништву Кирилов, свесрдно се ангажовао да у лепом амбијенту парка „Гео Милев“ уприличи занимљив и лирски уносит песнички скуп књижевног клуба "С Геом на Редуту". На овом скупу били су присутни песници различитих оријентација и опредељења, уједињени у једном креативном хтењу да лепом уметничком речи дочарају своје развигорене лирске визије. Нагласимо овде да се учесници овог

поетско – уметничког дружења делотворно окупљају око сајта „Хулите“. Тако се догађа да поетски изговорена реч налази своје сазвучје и одјек како међу заинтересованом и присутном публиком, тако и код свих оних који посећују њихов сајт. Овако креативно окупљени под геслом „нека цветају сви цветови“ представљају скоро јединствену организовану песничку дружину, која осмишљено негује истанчану поетску реч. Без претеривања се може рећи да је ово својеврсни подухват у поетској речи обједињених и лирски распеваних душа, који може да буде пример за углед у ширим балканским релацијама.

Несебично и плодно деловање Милче Цветкова, уздигло је нашу научну и песничку сарадњу на виши ниво, па се спонтано или намерно догодило да су ми своје драгоцене радове подарили и Петко Недјалков и Геновева Цандева, који су такође присутни у овом поетском представљању, као и поетеса Меглена Божанова, која ме је преводом збирке стихова „Песме“ плодотворно уврстила међу песнике бугарског језика што ми чини посебну част.¹ Групу надахнутих песника љубитеља суптилне поетске речи који су се окупили у парку „Гео Милев“ чинили су Рајчо Русев Рајсин, Евгенија Маринчева, Маја Митова, Катја Маринова, Илијана Илијева и Хулијана Петкова. Многи од поменутих песника значајно су обогатили бугарску књижевност, а појединци јој чак чине и посебну част. Зато сам осетио потребу да се упустим у увек неизванредан посао препева инспиративних стихова на српски језик у намери да их што адекватније представим читалачкој публици. Уколико се сарадња буде наставила и афирмисала новим остварењима, отвориће се могућности за обликовање једне скромне антологије песама са пропратним коментарима, која ће и на делу потврдити богату и разноврсну сарадњу не само на научно – астрономском пољу већ и у области песничке уметности, а можда и шире.

Овај поетски раздраган сусрет Милчо Кирилов је, у виду једног лирског *Поклона* свим учесницима, надахнуто опевао. У неколико строфа прожетих хуморно – ироничним детаљима, као и елементима историјске и митолошке природе, уз присуство фолклорних појединости, и складно пронађених пејзажистичких детаља, продуховљено је дочарао атмосферу скупа и поетског дружења.

Милчо Кирилов, као мајстор стиха, на по мало парадоксалан начин у почетном делу песме указује да се јутро по вечери познаје и да се то као стара истина овде лирски парафразира. А онда, песник се обраћа гордој и величанственој Витоши, која овде има улогу симбола предказања и профетске најаве. Њему, као добром znalцу монументалног дела Ивана Вазова, овај знаменити бугарски књижевник поетски „рапортира“.

¹ Мој деда Милан Н. Димитријевић провео је део свога живота у Софији, где су се из Пирота преселила његова браћа Анта и Петар. Поред осталог, био је и различитим рођачким, пријатељским и пословним везама уткан у бугарске животне и духовне просторе.

Слика 1: Поетски скуп у парку „Гео Милев“, 29. јула 2008. Маја Митова, Хулијана Петкова, Илијана Илијева, Рајчо Русев Рајсин.

Слика 2: Милчо Кирилов Цветков и Милан С. Димитријевић.

Слика 3: Катја Маринова, Евгенија Маринчева и Милан С. Димитријевић.

Слика 4: Слева на десно у смеру сказалке: Рајчо Русев Рајсин, Илијана Илијева, Милчо Кирилов Цветков, Маја Митова, Хулијана Петкова, Милан С. Димитријевић, Евгенија Маринчева, Катја Маринова.

Слика 5: Слева на десно у смеру казаљке: Рајчо Русев Рајсин, Илијана Илијева, Милчо Кирилов Цветков, Маја Митова, Хулијана Петкова, Милан С. Димитријевић, Евгенија Маринчева, Катја Маринова.

Већ у наредној строфи песник и астроном Кирилов приказује овај сабор, сусретиште и празник, на историјски знамом софијском Редуту. У сликовитом смислу доводи га у везу са оним што је некада био чувени и славни Сердички сабор. А онда, у мало шаљивом тону помиње топлу гибаницу и апострофира моменат како на шароликом ђебету седи као трачки Антеј. Чврсто седећи на земљи, наш стихотворац поприма неку нову, чудесну снагу коју му удахњује не Геа – Земља, као трачком узору, него пријатељи и лепотне, лирски распеване дружбенице. У средишњем делу песме Кирилов призива Диогена, који у његовим песничким визијама уместо свеће носи фењер са којим „тражи и куди“. И ту је поново мезетлук, ђуфте и сличне ђаконије што се поред осталог може видети и на две успеле фотографије са „сабора“ (Сл. 4 и 5). Кирилов је вешто уденоу у стихове ракију од смокава, којом је Русев почастео све присутне, уз чувено бугарско бело вино керацуду, о коме је при том испричао и занимљиву анегдоту, а све то зачињавају познати и често присутни песници, као и нови гости.

У завршној строфи Милчо Кирилов се спретно служи колористичким вредностима, иронично помињући безбојно руменило, као и стихове јесењом бојом обасјане. И ту се проламало фолклорно добро знано „било је шта је било“, уз поенту у последњем стиху који говори о сасвим необичном поклањању једног астронома, дарованог скупу пријатеља и песничком саборишту.

Посебно се осврћемо на овај инспиративни скуп у парку „Гео Милев“ да бисмо скренули пажњу нашим астрономима, међу којима су присутни и они које је походила муза, и да сликовито-поетски прикажемо леп начин укључивања нових стваралачких тонова и нијанси у научно и студијско саборовање и стручно преиспитивање суптилних и деликатних астрономских тема.

Овде смо учинили скроман напор да у кратким назнакама представимо поједина песничка остварења, која смо *препевали на српски*, уз одговарајуће коментаре.

МИЛЧО КИРИЛОВ

ПОКЛОН

Милану Димитријевићу

Јутро се по вечери познаје,
истина нова се парафразира,
Витоша јасна, облак ни знак не даје,
Вазова отвориш, све је ту! Што у срце ме дира.

На Редуту је празник – ту је сабор,
готово као славни - Сердички,
гибаница је топла и никакав спор,
на њебету седим, као Антеј трачки.

Диоген нас фењером тражи и куди,
мезимо посно ћуфте, сада се пости,
ракија од смокава се лије а Хера се чуди,
ту се срећу нови, стари и млади гости.

Неко тамо пева за безбојно руменило,
други чита јесењи стих бојом обасјан,
трећи одмахује, било је шта је било...
а мој поклон вама је астроном МИЛАН!

РАСПЕВАНИ АСТРОНОМ И ЛИРСКИ ВИЗИОНАР МИЛЧО КИРИЛОВ

Милчо Кирилов, као богата стваралачка личност, већ више деценија успешно се стваралачки потврђује у области астрономије. Заједно са аутором овог текста, током више од једне деценије, организовао је шест научних конференција српских и бугарских астронома, и то у веома тешком периоду за наш народ. То је дало могућности за размену драгоцених искустава и сазнања и пружило прилику великом броју младих људи да се међусобно упознају и успоставе и развију креативну сарадњу. Захваљујући овим научним скуповима започети су значајни заједнички пројекти, успостављене редовне размене информација и коауторски остварено више радова.

У новије време астроном Милчо Цветков афирмисао се и као песник под именом Милчо Кирилов. То је учинило да он плодотворно окупи групу песничко-стваралачких личности и укључи их у шири контекст конференцијских разматрања као продуховљено лирско освежење. На руку му је ишло и то што се око српског Астрономског друштва „Пуђер Бошковић“, такође окупио изванредан број научних и поетско-стваралачких личности. То се поред осталог може видети и из одељака вишетомних зборника радова серије конференција „Развој астрономије код Срба“.

Као астроном, Милчо у своме певању из дубљих лирских разлога звезди Сиријус посвећује видну пажњу. При том има у виду да је то најсјајнија звезда на небу а налази се у сазвежђу Великог пса. Ову звезду антропоморфно види као троглаву и гологлаву са магичном снагом да се вазда обрне и преобрне. У процесу њеног човеколиког приказивања, Задивљеност ставља у први план а потом скоро увек долазе недоумице, непознанице и сумње, које се преплићу са сновидовним и сомнабулним.

У наредној строфи, која је дубље интелектуално осмишљена, Милчо ову сјајну звезду сагледава као три бисера догонска и у складу са свестраним познавањем древне астрономије и митологије њему Сотис благо сја и гласовито показује да Јахве постоји, па ту, у мало шеретском тону, обраћајући се са мили моји, пита се, с обзиром на величанственост, недокучивост и бесконачност васељене, да ли је уопште важно хроничарско бројање дана. У том контексту отвара питање има ли песника уопште и каква је њихова улога и функција у бесконачју времена и вечној пролазности.

Као одани хришћанин предаје се Богу и његовој вољи у коју верује од када му у души „топло лето шуми!“ и исповедно признаје да му је Љубав постала навика, у најплеменитијем смислу те речи. А пошто је то за њега истовремено и велика животна истина, он се присно обраћа свима са молбом да му не суде престрого.

Као врстан интелектуалац и зналац антике, помиње Сократа и његов премудри науч и слово. И овог великог филозофа сагледава као окато - видовито биће, али и као човека склоног и мајеутичкој вештини убеђивања. Он је изасланик велике мудрости, који је као такав свима знан.

У поетско-стваралачком размаху, он долази до једног од твораца немачке класичне филозофије, кога сагледава као филозофа-етичара што „о добру приповеда“. Имајући у виду древну умност да је твоје само оно што си другоме дао, критички указује на оне који гледају и увек настоје да нешто добију. У складу са својом поетиком и филозофијом живота, Милчо се чудним чудом чуди како то бива да у истој равни стоје користољубац и добротвор.

Доследан својој слојевитој концепцији живота и људског постојања, у средишњем делу песме поставља питање: „Шта је то свет?“

Слојевити симболизам света сагледава у његовим трима равнима, попут троглавог Сиријуса: оној астралној, свеземаљској и оностраној. То истовремено одговара и трима нивоима постојања, као и тројству модуса духовне делатности. Милчо Цветков своје полифонично виђење света пројектује у духовне сфере, што се подудара са расцветалом и родном шљивом усред пролећа, што је блиско обликовању словенских митолошких представа о плодносној Шљиви и цветеликим сазвежђима. Овај део певања заокружује иронично поетским помињањем старог Тате који својим застарелим, превазиђеним схватањима отежава стварносно виђење. Но на све то наш песник помало шеретски узвикује: „Лепа је! Палома – Бланка!“

Као љубитељ вечно женског, Веру и Наду у метафоричном смислу види као две сестре. И при том, у свом песничком заносу, не бира много да ли је Црна или Плава. Он их задивљено гледа, омамљен њиховом привлачношћу, што га води ка реалној љубавној усхитности и пожуди, али и ка трансценденцији. То вечно женско, оличено у Вери и Нади представља његову поетски сублимирану жељу. И попут Гетеовог Фауста и његове Маргарите, који позива на лет у висине, он узлеће ка астралним просторима.

Феб, као бог светлости и Сунца, завртео је снажно и силовито Земљу, тако да смо се ми нашли на елипси - гради Милчо своју астрономски размахнуту визију. И при том полази од најраније представе о Земљи на леђима корњаче, па преко узносите духовности будизма, помињући и Зевса и Амона, долази до судбинског питања „да Јуда није пророк у тами?“

У завршној строфи Милчо резимира скоро све митолошке симболе и представе (Сиријус, Догонци, небеса) и најсјајнију звезду види како се подсмева нашој свеколикој људској нарави, па у завршним стиховима узвикује знану истину, да је на крају свега ипак заборав. А за оног који чека кристалише се свест да му се самртни час неумитно приближава.

Из целине овог надахнутог певања зрачи висок степен научно-стваралачке продорности, и вештина коришћења астралних и митолошких симбола и представа, а све то ситуирано је у космичке сфере и просторе, уз субтилно иронично - саркастично поигравање и продуктивно фолклорно прожимање.

Милчо Цветков се открива као вишестрана креативна личност, која у себи сустиче научне истине, лирски разигране поетске визије, хуморне појединости и смисао за иронично осликавање света и свог окружења. Подвиг у малом представља способност да се стихом одговори на спољашње

подстицаје и изазове и да се у поетску реч преобликује искрена дружевност и пријатељство и програмски означе вишесмерни циљеви и настојања. То је ретка могућност и посебна даровитост доступна само одабранима који су у стању да животне теме, људска сусретања, научно-истраживачке тежње и лирски занос дружења подигну на један виши ниво осмишљавајући их лирском исповеди. Као што одважно улази у животна сучељавања и интимистичке сударе, исто тако се вешто служи оним што се може означити као *licencia poetica*. Способност да се користи песничка слобода, понекад је равна умећу људског живљења и делатног усаглашавања у овом иначе противречном и несагласном свету. Милчо Кирилов је сажео у своје бићу све напред поменуте и назначене одлике и наговестио нове видове научног, животног, поетског и лирско-хуморног виђења света и живота у духу најбоље бугарске песничке традиције. Свеколика предузимљивост у области науке, свесрдно и подстицајно ангажовање за братску сарадњу и зближавање српских и бугарских астронома, побуђује ме, подстиче и наводи да га целовитије и у пуном светлу представим нашој јавности, не само као астронома већ и као даровитог и узноситог песника.

МИЛЧО КИРИЛОВ

СИРИУС

Куд год да се обрне,
куда год и да је!
Све ми се тај Сиријус троглав,
натура стално гологлав,
и не питајућ ме преобрне,
у кога год да је.

И Задивљеност иде прва
куда год и да сам,
А тад изнова Сумњичење,
што може дати искупљење
и лако доноси знамење...
ко да је поноћни сан!

Три бисера Догонска та
кад благо Сотис сја
казују: Јахве да постоји,
и није важно мили моји,
да л' свет уопште дане броји,
има ли песника!

Да буде твоја воља Боже,
те речи волим много!
У то верујем од када ми,
у души топло лето шуми,
а... љубав поста навика ми!
Не судите ми строго!

У почетку беше тај – Сократ,
и премудро му слово!
Најчистији! Први тако окат!
Тај првобитни дипломат,
тај посланик наш свима познат.
Но где се деде ово!

За њиме следи ноблес Кант!
О добру приповеда.
Тај који даје је у реду,
а не да добије ко гледа,
и чуди се како изгледа,
да обадва су истог реда!

Свет... Шта је Свет?
На Шљиви једна сенка!
Сред Пролећа, расцветала,
и као неки стари Тата
реалан поглед отежава,
Лепа је! Палома – Бланка!

Вера и Нада сестре две.
Две! Црна или Плава!
Задивљено их гледам обе,
и све се питам, питам се,
која ће сад да прати мене,
дуж пута ка звездама права!

Од када Феб заврте снажно
Земљу па са њом смо на елипси ми,
од корњаче па све до Буде,
Зевса, Амона, првог чуда,
свако се пита да ли Јуда
није пророк у тами?

И само Сиријус троглав,
Догонци што га знају, виде,

са небеса нас гледа прав,
и смеје се на такву нарав,
људску. На крају је заборав!
Он чека! А његов час већ иде!!!

КАТЕДРАЛНО ОЗВЕЗДАЊЕ КОСМИЧКЕ НОЋИ У ПОЕТСКОМ СТВАРАЛАШТВУ РАЈЧА РУСЕВА РАЈСИНА

Рајчо Русев је богата и разуђена стваралачка личност, што недвосмислено открива његова поезија. Он са подједнаким заносом пева о наизглед малим људским темама, али исто тако и о доживљају и виђењу Београда у коме је провео део живота. Из ових и других песама зрачи дубоко људска нота и хуманистичка преданост свету и животу.

Његов поетски поглед дограђују колико васељенски симболи и представе, толико и истинска оданост извесним теолошким фолклорним представама. Из његових стихова се види да поседује смисао за једно дубље историјско поимање, али истовремено и за дневне, актуелне и животно присутне моменте.

Рајчо Русев ноћ сагледава као древног владара што високо седи на своме престолу, а раскош небеских простора доживљава као недочувљиву висину и монументалну катедралност. Ноћ за њега није рођена из сна и смрти, нити из снова и тескобе ћудљивог поднебесја, већ из чаровитости бескрајних небеских простора. Ноћ што пролази обавијена тамним велом у свом озвездању пружа могућности да се утоли људска жеља за паљењем цигарете тим далеким сјајем, што га види везаним за драгу особу.

Песник зна да је то сан препун виртуелних могућности, међутим он све то као одсев жара спушта на своју усну. То му за тренутак изгледа као „угарак наде“ насупрот чудовишним моријама и црним мислима. При том је свестан да је распет између онога што му даје Бог или колико му ђаво пусти. Ту као да се ноћ пројектује из слике архетипског и несвесног а у тим малим, али узноситим људским хтењима присутним у сну и на јави, ослобађају се пориви несвесног.

*И још се будим а небо се плави.
ИЗ ВИСОКОГ СУНЧЕВОГ БОКАЛА НАЛИЈ!
А само последњу чашу остави.
За неког другог поклон мали.*

Песник се буди са ведрином и оптимизмом док се високо небо над њим плави у светлости дана и живота. И као што је призивао могућност да цигару звездом запали, овде би у последњој поетски изузетно осмишљеној строфи, да неутољиво животворни сок из сунчевог бокала налије у дамаре живљења. У својој људској и поетској скромности, са пуно истинског хуманизма, он би

да последњу чашу животворног сунчевог дара за неког другог остави као „драгоцени поклон мали“.

Песник је овде успешно спојио представу ноћи као древног владара са трептавим озарењима звезда, малим а великим људским хтењима и богомданим могућностима са метафоричном представом сунчевог бокала и увек пуном и неиспијеном чашом која се може несебично и солидарно поделити са другима. Људска хтења и узноситост у овим стиховима дограђују божанску представу о универзуму који се шири, што се лирски сажима у једноставној а бираној симболици, дубљег космичког и општељудског значења, где је васиона заједништво и узајамност.

Рајчо Русев се придружује групи песника који понесено славе и лирски вазносе Београд. Њему овај град на ушћу двеју река у сну трепери док му раскошни вали Дунава крвотоком теку. При том песник је захвалан Господу што га је ту довео, али се одмах потом пита како ће да напусти чари и дивоте белог града.

У екстази, Русев бело име града осмишљава опојном невиношћу белог вина, које се овде појављује као симболичко поетски елемент вишег реда, сетно и са жалбом се питајући зашто су се до сада узајамно „скривали“.

Песнику се Београд појављује у антропоморфном облику, као вољени живи човек уз заједнички завет да ће се волети до века и то силовито и страшно. Ту песник уноси реторске елементе у смислу „да будемо јасни“ и то у вези са оним дубљим унутрашњим вредносно позитивним животом.

На крају, он се пита да ли ће узноситом белом граду поново да хита и да ли ће му вечно остати одан..

*У мом сну те анђеоски грли,
Дан ти мој спомен бео!*

Песникова љубав према Београду је анђеоски одана и предана а сваки дан му је спомен и обелиск сјајан и бео, наглашава Русев у поенти, која чини се креативно и зрочно уздиже до сунчевог сјаја неизмерне чари белог града.

Рајчо Русев Рајсин је афирмисани бугарски песник и у много чему знаменита појава. До сада је објавио више књига песама које су допринос савременој бугарској литератури а сада лепоту његове поезије представљамо и српским читаоцима.

РАЈЧО РУСЕВ РАЈСИН

* * *

НОЋ КАО ДРЕВНИ ВЛАДАР СЕДИ.
Високо и катедрално.
Дал' нека звезда на тебе гледи?
Ту цигару да палим стално.

Знам да је сан и то дубок.
Ал нешто ми жари на усни.
Угарак наде: ма шта дао Бог.
Ил' колико ми ђаво пусти.

И још се будим а небо се плави.
ИЗ ВИСОКОГ СУНЧЕВОГ БОКАЛА НАЛИЈ!
А само последњу чашу остави.
За неког другог поклон мали.

БЕОГРАД

Усне ми трепере у сну,
Вали Дунава крвотоком следе,
Господ ме доведе ту,
а ко ће да ме одведе!

Понављам бело ти име,
И бело ти вино пих...
Од себе усрдно си крио ме...
и ја од себе те крих.

Али да будемо јасни –
волећемо се до века.
Као град – ме волиш – страсно,
Ја тебе – ко живог човека.

Дал' опет ћу да ти хрлим!
Оданост теби вечну би хтео.
У мом сну те анђео грли,
Дан ти мој спомен бео!

РЕЧИТОСТ СЛИКАРСТВА, ПОЕЗИЈЕ И НЕИМАРСТВА ЕВГЕНИЈЕ МАРИНЧЕВЕ

Евгенија Маринчева је полифона стваралачка личност. Поред стручног рада и деловања, бави се поезијом, пише кратку прозу и приповетке, а уз то, креативно је присутна и на ликовном пољу. Успешно се бави сликарством, што се може видети и из њене књиге „Месечеве илузије“, а ликовна остварења Маринчеве су присутна не само у Бугарској, већ шире, у појединим европским и другим земљама.

Лепо је уочено да је поезија речито сликарство а сликарство ђутљива поезија. То се недвосмислено види из поменуте књиге, као и из већине њених песама. Она надахнуто слика „на позадини Месеца“, који јој је својеврсно астрално платно и простор ликовног изражавања. У том смислу, како сликовито каже, боју узима с неба, „од планета и безбројних звезда“. У њеним стиховима, као и на сликарским платнима, доминантне су јарке боје љубави, као и трептави валери светлости и мудрости.

*Обриси ће бити са бојама Дуге,
додаћу и метеорски рој,
и мало од астероида који крстаре уздуж.*

Код ње је све у знаку небеског, светлости и сенки, те раскошних боја дуге. У овим поетским симболима, она на занимљив, лирски начин, оваплоћује лепоту, истину, мудрост и праведност. Астрална светлост неба, астероида, дуге, има изванредан магијски утицај, што је у пунијем сагласју са словенском митологијом. Тако на пример дуга, као небеска појава, има дубље митолошко значење у словенској народној традицији. У њеном певању, дуга најављује крај кишног периода и ведро време и обасјање, што је све у духу њене космичке поетике. Песму исликану на позадини Месеца, она с разлогом именује „васионска лепота“.

За поетесу и надахнуту сликарку Евгенију Маринчеву космос је, видимо то и из њених слика, особени архетип креативног деловања. У складу њених бојених преливања, као и у понесеном сликању речима, све оно што је близу савршенства и носи у себи родност и склад, све је то у знаку космичког. Она као инжењер, неимар, не обликује само у поднебесју, већ своју поетску катедралу уздиже до Месеца и звезда, дајући јој живот, који је у много чему сличан усклађеном и животворном организму, што се манифестује и у њеној поезији, ликовним визијама и архитектонским здањима.

ЕВГЕНИЈА МАРИНЧЕВА

НА ПОЗАДИНИ МЕСЕЦА

Вечерас ћу сликати по Месецу.
Он ће ми бити платно.
Боју ћу узети са неба,
од планета и безбројних звезда.
Започињем са бојом љубави.
А затим фарбе Мудрости и Светлости.
Обриси ће бити са бојама Дуге,
додаћу и метеорски рој,
и мало од астероида који крстаре уздуж.
Слику ћу назвати
„Васионска лепота“.

„Месечеве илузије“
Фондација „Вера у себе“
и Telecotron international
Софија, 2007

МИТСКО ПОЕТСКА КОСМОГОНИЈА МАЈЕ МИТОВЕ

Поетеса Маја Митова поседује веома висок степен књижевне културе и писмености; широко и свестрано је упућена у митологију и космичку симболику, што вешто преплиће у своме певању. Та интелектуално стваралачка преданост литератури, нашој поетеси не смета да врло проживљено и емотивно саопштава своје виђење света са врло богатим подтекстним значењима, која у неколико превазилазе првобитне слојеве. Чак се може рећи да су подтекстна као и интертекстуална значења у односу на митолошке аспекте, у неким елементима скоро недомашна, што опет значи да је њен поетски свет херметички затворен.

Маја Митова надахнуто пева о разноликим темама које имају широк распон од језика Сумера, преко анатомије везане за ребро, до бројних космичких симбола и представа. Небо је њена поетска опсесија, којој се обраћа као делу универзума. У њеним лирским визијама златан прах „заснежи небо“, које постаје житна њива. Ветар који оличава својеврсно дисање земље „покоси небо“. Небо, пшенично зрно и хлеб у словенској митологији имају посебно значење, које поетеса дограђује и извесним еротским појединостима попут пшеничног зрна које упућује на једно засејане брадавице, све то прате фењерасте очи и давање новог знака живота.

Песнички субјект у „Песми зрнима“ трансформише се у свезнајућу Луну „расплетених кика“, ка земљи која је оплођује. Плетеницама, како она метафорички каже, прете маказе облака.

*Кике, које укорјењују зрна,
и класају у песме –
лепотице шарених сукања
с белим недрима и белим рукавима –
зачете у фрули
космичких гајди.*

Плетенице и кике овде су оличење женствених врлина и моћи; оне заједно са „зрнима“ бујних груди богато класају у стихове. Песме су за Мају Митову лирски устрептали свици. Она ту у драматику љубави сликовито уводи петлове који поју, а они су соларни симбол, пошто њихов пев најављује Сунце у тренутку док поетски занос зорњака траје.

Завршни део певања о „зрнима“ асоцира на стихове Гарсије Лорке из песме о неверној супрузи. Ту се појављује коњаник, источна граница сунцорађања, као и дивљи макови што симболички оките раздањивање. Најзад ту је и понуђени жетелачки пешкир, који призива да се златником откупи распевана песма зрна на њеним грудима „бар... за још једну ноћ“ – вечности љубави.

Маја Митова се доста често у свом певању о Еросу, обраћа митолошким моментима и античким узорима. У њеним стиховима, грчки бог љубави није само еротска визија, већ је то и тежња ка стваралаштву. То је у знатној мери изражено у песми под симболичким насловом „Питагорино огледало“. Огледало је овде вишеслојни симбол, који упућује на самоостварење, мудрост и духовност, али истовремено и на огледало васељене, па у извесном смислу и на еротски одраз истине. Духовност и интелектуалност огледају се у Месецу, који се попут Зевса претвара у златну кишу бронзано снежних „разасутих кристала“, која звечи као „суд са ситним новцем“, и хита Данаји, да би се после остварене љубави, уз помоћ три заручене виле, опет уобличио у пун месец. Истовремено су „јалове звезде“ за јабуку везале успаванку и попут царице – маћехе, ставиле јој је под срце.

Овде је љубав у функцији својеврсног биолошког и астралног ритма, који се огледа у планетарном знаку Месеца и упућује на вид животне и егзистенцијалне репродукције, као израз највишег људског стваралаштва. Симбол огледала је вид манифестног одраза и човековог самосазнавања, али и оличење зависности и женског принципа, као и преображаја и животног раста и развоја.

Слојевита је и вишезначна симболика *Месечеве птице*, која асоцира на различите облике постојања и токове промена. Месец је, заједно са птицом, која изражава модус кретања и летења, особен прелаз из једног животног стања у друго. Птице су, као и месец, становници небеских сфера. Као што месец управља космичким утицајем ноћи на земљу, тако се у певању Маје

Митове појављују силовита муња која лети и ватра, што заједно могу да оличавају време које пролази. Ту се међусобно повезују комплексни симбол птичјег месеца са ватром и севањем муња, што оличавају плодност жене и љубави. У њеном певању птица, која је истовремено и оличење неба и ваздуха, спушта се низ реку очију, сеже до нутрине, „ломи перје у телу које не лети“.

*Та птица месечева...
Сребрни фламинго,
изрезан од хладног срца
Месеца.
Бачен ка пећини - без дна
као пламичак
који трепти
у позоришту сенки.*

Чудесна је та месечева птица која на небу игра свој невероватни плес и стреми ка понорности. Ову поетску представу усложњава позориште сенки и хтонски свет што је у тами, где се лирска визија у пролазу може мимоићи без препознавања. Мотив препознавања, који она претвара у могућност непрепознавања, у завршном делу песме поприма и изван магично – еротски смисао, који се иначе доста често појављује у светској литератури од епа о Гилгамешу, преко препознавања у Одисеји до оностраних алегоричких виђења у Дантеовом паклу.

МАЈА МИТОВА

ТИ

На језику
Сумера
"ти " означава
"ребро"
и
"дајем живот".

Ти,
који си ми дао
ребро,
зашто
ми говориш
Ви?

ПЕСМА ЗРНИМА

Ноћас златан прах заснежи небо.
Претвори га у житну њиву.
У зрелу житну њиву.
Ноћас ветар покоси небо.
Пресече пшенично зрно.
И оно затрепта фењерастим очима.
Даде нови знак живота.
Ноћас сам била Тамо.

Била сам свезнајућа Луна расплетених кика
ка твојој земљи. Плетенице,
сачуване од маказа облака.
Кике, које укореењују зрна.
и класају у песме-
лепотице шарених сукања
с белим недрима и белим рукавима-
зачете у фрули
космичких гајди.
Песме-растрептали свици-
које у човеку везу тајновитост.
Ожеднеле за временом кад петли поју
и за тобом, мој Коњаниче.
Пређи источну границу,
Просузи очекивање моје њиве,
Дивљим маковима окити раздањивање
и златником
на жетелачком пешкиру
откупи песму зрна на мојим грудима.
Бар ... за још једну ноћ.

ПИТАГОРИНО ОГЛЕДАЛО

Неко баци камен
на огромно месечево огледало,
бакарну тепсију,
на сребрнастим изворима напуњену.
на тим, на којима сам те
први пут видеела, Младожењо.
Неко баци камен...
Али ни огледало није хтело
Да огледа више лепоту

маћехи-царици.
Неко баци камен.
И са уздахом се расу
бронзани снег.
Јата разасутих кристала
полетеше
над Млечним морем.
Зазвечаше као суд
ситним новцем напуњен,
бачен
у бунар црквени.
Кроз подземну одају
Данаји нагрнуше.
Изниче олтар.
Разлиста се распеће.
У гранастих му рукама
анђела
кварцни лет зазвеча.
Бљештави свици
напупеше
по пешчаним брежуљцима.
Портретима /поноћног неба/
бременити.
Засветлуцаше
ка питагорином огледалу.
Три заручене-виле-
стакалца им саставише.
Преуредише у пуни месец
звезде јалове.
Успаванку
за јабуку везаше.
У тајном врту.
Под срцем јој.

МЕСЕЧЕВА ПТИЦА

Неко, уместо Аморовом стрелом,
устрелио ме птицом.
Месечевом птицом.
Муња, која лети у тами.
Вагра, што глад изједа,
испија жеђ

и доноси болест,
слетелу са Птичјег месеца –
ванземаљски грип осећања.
Птица, која се спушта
низ реку очију.
Пали инквизиторске ломаче
у стомаку.
Ломи перје
у телу које не лети.
Са капљицом зноја узлеће,
али се као грифон²
распећу враћа,
да би поново кљуцала.
Та - тобоже лепа – Месечева птица
тумара као да је месец.
Пробада као птичји крик
у ноћном страху на гори.
Она узиђује у зидове
од немогућности.
Та птица месечева...
Сребрни фламинго,
изрезан од хладног срца
Месеца.
Бачен ка пећини – без дна
као пламичак,
који трепти
у позоришту сенки.
Као бакља
која плови
од влажног мрака несреће
ка Подземљима за мимоилажења.
У тами,
где би, чак и ако ме сретнеш,
могао да се направиш,
да ме ниси видео.

² Митска животиња са главом орла и телом лава.

ВЕЧНО ПРЕПОРАЋАЊЕ НЕБА И ЗЕМЉЕ У СТИХОВИМА КАТЈЕ МАРИНОВЕ

Катја Маринова је рефлексивни песник у савременој бугарској књижевности. Увидом у њено песничко стваралаштво запажа се да вешто спаја традиционално са модерним, поетско са савременим ликовним изразом. Пише углавном у слободном стиху а када се прихвати певања у катренима онда су то ритмичко мелодиозни стихови. Занимљиво је да Маринова и у белом стиху негује ритам.

Поетеса Катја Маринова је у храбром суочењу са светом који се пред њом отворио. У том виђењу, она разазнаје да је свет *мрав*. При том, оно што је космичко сагледава у неколико равни. У оној васељенској, свету су отели крила да би га приземљили. Зато је он присутан у хтонском обличју мрва, који је из доњег света, у извесном смислу супротстављен оном небеском. ОН на земљи у великом је искушењу јер носи зрно, које ће да је оплоди. Вечно космичко зрно чудесно је проклијало и то тако да је удахнуло живот планети. Зрно, које нестаје да би оживотворило, симбол је свеколиког растиња. Овај помен зрна и земље, асоцијативно упућује на хомеридске стихове, означавајући смењивање живота и смрти. У лирским представама Маринове, појављује се рало, као атрибут богова ратарства. Орање овде означава разлагање онога што је прима материја, уз отварање земље за плодотворне утицаје неба које би да утоли глад. Глад у снажном насртају „избразда душе“, као рало земљу коју обременује, отварајући просторе за узлет душе. Поетеса на свој начин сагледава збивања у свету, па се догађа да глад бразда душу, уместо да је постом узвиси, што овде чини рало, односно рад и стваралаштво. А душе које имају различите функције, кренуле су ка звезданим просторима. У јутрорађање Оне су стизале до крајњих граница где се вазда, ма како то парадоксално звучало, налази нови почетак и прапочетак, и то онај који оличава вечно препорађање. Душа се у овом певању подудара са свеукупним функцијама човековог непрестаног преобликовања. Она у стиховима Маринове има нечег свеземаљског и свенебеског и истовремено натприродног и то у славу човека и његовог истрајавања под звездама.

КАТЈА МАРИНОВА

* * *

Отворио се свет!
Све што види, видело је,
да је свет мрав.
Отели су му крила,
да буде
ОН на земљи.
Да носи зрно!
Зрно оплоди земљу.
Није проклијало оно, већ Земља,
да све прехрани.
Полуживи узеше рало.
Само је то остало
после велике глади.
Г л а д,
која нам избразда душе.
Р а л о,
које нам узвиси душе.
И наше душе,
кренуле су
ка свим оним звездама,
оним звездама...
И свако јутро
стизале су до краја
великог почетка,
које је још увек само
почетак великог поновног рађања...

ХАИКУ ВАСЕЉЕНА ИЛИАНЕ ИЛИЕВЕ

Илиана Илиева је даровита поетеса која се огледа у стварању хаику, танка, ала-ренга и поезије за децу. Рођена је и живела у пасторалним просторима мале вароши Враце, где је попримила осетљивост за чари и лепоте природе. То лирско виђење света она инспиративно преноси у урбане релације Софије, где је проучавала филологију и историју, што такође зрачи из њених песама. Објавила је запажене стихове у часописима „Родна реч“, „Литературен вестник“ и електронским медијима. Више пута је награђивана на различитим књижевним конкурсима, што је одговарајућа потврда вредности, нарочито њених хаику стихова. Бавила се и преводилачким радом, нарочито као афирмисани филолог, што се уосталом доста јасно и прегледно види из њених стихова. Вредно је спомена да преводи песнике

блиске руском симболизму. Поседује завидан степен књижевне културе и упућености у тајне деликатног, сажетог и изражајног хаику певања.

У једној језгровитој песми она најављује првомрачје у коме види да „горе камење изгрева“. Слојевиту симболику камења она доводи у непосреднију везу са васионским зрачним преламањима; али оно ту има и извесна окултна својства, што упућује на магично небеско камење, али и на каменове грома што остају после удара о чврсто земљино тло, као и на светлоносну звезду вечерњачу, али и на камен мудрости, што је у кореспонденцији са умношћу овог древног жанровског облика.

У њеним стиховима често се појављују светлосни симболи који су повезани са протоком времена и трајањем дана.

*Жарки зраци
заслепљују часовник –
дугачак дан.*

У неким веровањима дан је у аналогији са људским животом и трајањем. Зрачност, часовник и дан могу се довести у приснију везу са библијском књигом постања и темом стварања. Људско постојање и телесно опстајање као да путује онолико, колико траје и стварање света, па душа пролази кроз васељенске просторе проверавајући стварање свог ега. Дугачак дан се овде може схватити и као својеврстан симбол духовног узрастања, али и zasiћености.

У својим успешним хаику песмама Илиева дочарава васељенску планину, коју походе сени посебне врсте, попут змајева небеске моћи. Планина која је истовремено и симбол постојаности, чврстине и вечности, најсеновитија је када је озраче богови сунца. Ту је на специфичан начин уткано и жудњиво предавање светлосном и топлотном сунчевом озарењу.

Илијева се на допадљив начин поиграва вишезначном симболиком Сунца, које сучељава са снежним пегама, блатом и каљугом, иза чега долази животодавно пролеће. У њеном хаику певању разазнају се одсеви јапанске поезије овог жанра, нарочито када пева о Сунцу, планинама, звезданим просторствима и пролећу. Зато с разлогом она убире награде и признања, нарочито за хаику стихове, па је и разумљиво што има видно место у бугарском хаику клубу.

ИЛИАНА ИЛИЕВА

НЕБЕСКИ ХАИКУ

Ускоро ће се смркнути –
горе камење
изгрева

Жарки зраци
заслепљују часовник -
дугачак дан

Колико много птица
на зимском небу
а све гаврани

Најсеновитија је планина
када је сунце
најјаче греје.

ПОЕЗИЈА НАУКЕ И НАУКА ПОЕЗИЈЕ ПЕТКА НЕДЈАЛКОВА

Петко Недјалков врло успешно прожима и спаја науку и поезију, рационалну мисао и имагинацију, магновену јаву и сан, небеско и овоземаљско, лирске визије и елементе техноцивилизације... Научна мисао у његовим стиховима се оваплоћује у својеврсну лирску космогонију. Песници би се подивили његовој научно астралној представи а учењаци са дивљењем могу да гледају на његов богат и разуђен песнички свет. Лепо је уочено да ако за песника кажу да је загладан у звездано небо, утолико пре је астроном упућен да прожима небеско и поетско.

Тихо раздевена ноћ у певању Петка Недјалкова оличава пракосмогонијску таму, која је истовремено својеврсна претходница поновног буђења и рађања. Символика тишине и ноћ преплиће се са јутрорађањем и сненим птицама, па тако та необична ноћ истовремено припрема дан, када ће наступити зрачно озарење што се спушта на отежале жице савремене цивилизације. У наредној строфи песник учевну перцепцију звука повезује са космички затвореним кругом. Он такве звучне вибрације

доживљава као увреду што је нестао одјек дружевне моћи у људском трајању и постојању. Раздевање ноћи и звука, као да у његовим стиховима превладава границе људске, временске и просторно-космичке условљености. Песник започиње своје космичко путовање у моменту када се сенке сна супротстављају светлости и излазећем Сунцу и у зори нестајућем сјају звезда, кад душа над људским стаништем бди. Овде је Недјалков искорачио из традиционалних представа да се не стане на туђу сенку, јер је укључио свемоћне антене које повезују бескрајне и неслућене просторе.

Уз све ово песник уноси љубав, али тихо и без страсти, сагледавајући супротности и узајамност са космичко-поетског становишта, након разделебе бића. Љубав као да носи у себи снагу извесне реинтеграције универзума. У овој завршној строфи уместо усхићеног љубавног сједињења појављује се тавнило у венама. Упркос томе, као и разделеби, љубав симболичко поетски доводи до спајања сазнајног и онтолошког.

*Тихо ме љубиш ти...
Светла нам љубав подељена
у тиха маштања без страсти,
брза по тамним венама.*

Недјалков на оригиналан начин пева о јутру које у традиционалној симболици оличава нешто светло и чисто. Међутим у његовој поетској представи, само у првом стиху бива присутна плаветност и чистота доласка дана. У даљем току певања јутро поприма елементе са негативном конотацијом. Оно се суочава са ноћним булеварима које прескаче. У милотност јутарњег тренутка увлачи се мирис бензина. Након помена циганске музике која може да носи и трачак ведрине, ту су сетни стари бодеми, а јутро помало изокренуто, затавњује светле очи уличних лампи. Антропоморфне очи јавних светиљки на допадљив, поетски начин дочаравају атмосферу урбаног амбијента и булевара. И мимо сваког очекивања, јутро и дан замукло ћуте у операционој сали, док се чује призив тужних дитирамба. Песник овде на смео и сасвим особен начин укључује жанровске аспекте, карактеристичне за видове класичне поетике. Нешто слично догађа се и у песми Бранка Миљковића посвећеној охридским трубадуринама, у којој се *звезде распрскавају као метафоре*.

Недјалкову се привиђа крваво око киклопа, које митски, на посебан начин кореспондира са савременим такси превозом и жртвом. Он ту повезује и успешно преплиће древно са модерним, откривајући завидан степен књижевне културе и митолошке упућености којој налази места у модерном времену. Доследан овој концепцији, Недјалков у уметничко поетском узлету

са доста смисла доводи у везу библијску представу потопа и надреалистичку представу модерног будилника.³

У претпоследњој строфи наш песник укључује вишеслојни симбол змије, која је као архетип у сагласју са изворима живота и имагинације. Она је, као што је познато, и космички симбол, али се овде она увлачи у подземни тунел душе. Нагласимо да се вишеслојном симболиком змије служи не само песништво уопште, па и Недјалков, већ и уметност у целини, медицина и друге сфере људског стваралаштва. У све то укључује се и модерно поимање сујете што се оличава у поцепаном плакату који се, као јавна прокламација, одрпано вије попут горде заставе.

У завршној строфи песник се враћа златном јутарњем сунцу и рашчињеној светлости зоре, које супротставља умирању цветног стручка, немилосрдно изгаженог и истргнутог из корена. Насупрот уобичајеној представи ведрине, чистоће, те поуздања у живот, попут Чезаре Павезеа,⁴ јутро проживљава као драму људског постојања са доста тамних тонова, хтонском симболиком, и на крају са изгаженим, умирућим, стручком цвета.

У једној од ретких песама написаних у слободном стиху Недјалков пева о три мале смрти, у форми питања експлицира три битна егзистенцијална момента: болницу, проклети затворски простор и туђину, који у дубљој основи налазе извесно међусобно сагласје. Белина болничких зидова јесте истовремено и оковани простор затворског типа, као што је то и туђина. Песник је осетио дубљи утрашњи спој између ова три наизглед различита, а у суштини доста блиска, узајамно повезана животно – просторна момента. У деликатном одговору на питање зашто постоје болница, затвор и туђина, врло промишљено полази од туђине, која у најдубљој основи означава чежњу за отаџбином, болницу види у нешто ведријем исходишном смислу као могућност да се домогне ишчезло здравље. Затвор, који је међучлан у поменутом тројству, сагледан је из угла алијенације и чежњиве потребе, колико за отаџбином и здрављем, толико и за слободом. Ако појам слободе, са уопштеног становишта није увек довољно прецизан, јер се о њему тешко постиже консензус, нарочито у смислу онога што та слобода садржи, у певању Недјалкова она се поима као највише људско добро. Он вредност и смисао слободе сагледава у духу кантовске филозофске традиције, која

³Вредно је помена да се у надреалистичком алманаху „Немогуће“ (L'impossible) налази занимљив, изазовно-враголасти одељак под насловом «Будилник» и то испод исказа Жака Вашеа. У том одељку или рубрици објављена је позната поетска творевина Александра Вуча, под необичним и непреводивим насловом «Зарни влач», испевана са много алогичних новотворевина. – Ханифа Капичић-Османгић, «Српски надреализам и његови односи са француским надреализмом», Свјетлост, Сарајево, 1966, стр. 217; Никола Цветковић, «Књижевно-поетичке студије II, НИП „Нови свет“, Приштина, 1995, стр. 160-164.

⁴ Чезаре Павезе, „Звезда у зору“, у Милан С. Димитријевић, „Космички цвет, Просвета, Београд, стр. 123.

подразумева пуну личну аутономију, која је ипак у већој мери у друштвеном контексту, него ли у сфери индивидуалних права.

ПЕТКО НЕДЈАЛКОВ

БУЂЕЊЕ

Тихо раздевају ноћ
у јутро снене птице,
зраци сунца показују моћ
под њима су отежале жице.

Тихо се рони звук
ко увреду тешку да види,
гневно затвара круг,
заборављеног друга се стиди.

Тихо се спремам на пут,
сенке су од сна продужене

над кућама бде, а изглед им крут,
бледе звезде и антене.

Тихо ме љубиш ти...
Светла нам љубав подељена
у тиха маштања без страсти,
брза по тамним венама.

ЈУТРО

Пијан до плавог наступа дан
прелази ноћне булеваре
и пада, мирисом бензина зауздан
на циганске музике и боеме старе.

Наднесене, потамнеле им очи,
заглеају га сад уличне лампе.
Дан у операционој мучи,
отпевао је пијане дитирамбе.

С крвавим оком ко у киклопа,
такси у себе ноћну жртву метне.
Ко једини да је остао после потопа
будилник откуцава тренутке сетне.

Успављује као змија памет
што у подземним тунелима душе се крије
и чудном сујетом сав прожет
плакат поцепан гордо се вије.

Као златник исплива сунчани зрак
у јутарњој светлости растворен
изгажен стручак тоне у мрак,
истргнут на алеји лежи му корен.

ТУЋИН

Мада ми је тело топло,
комарац ми крв не проба-
биће му горка.

ТРИ МАЛЕ СМРТИ

Питаш:
болница,
затвор,
туђина зашто су?

Рећи ћу ти:
туђина – да се разболимо
од чежње за отаџбином

болница – да поново ухватимо
одбегло здравље,

затвор – да се отуђимо
од болести за слободом.

ПЕСНИЧКИ РАЗГОВОР МЕГЛЕНЕ БОЖАНОВЕ СА НЕБОМ

Меглена Божанова потиче из црноморске области Добруџе. Успешно се бавила новинарским радом на радију и телевизији. Већ дуже време уредник је у угледној издавачкој кући *Херон прес* у Софији. Објавила је више књига, од којих треба посебно поменути «Хоризонте» и «Девојку Сунца», уз напомену да су ове и преостале њене књиге штампане код различитих издавачких кућа.

Овде треба нагласити да је за релативно кратко време препевала «Песме» аутора овог прилога.⁵ Меглена Божанова је у бескрајном и отвореном дијалогу са небом, које изражава веровање у божанске моћи са безграничном духовношћу. Она сетно помиње празне и замукле дане. Њима супротставља љубавну и еротску снагу ноћи, које су за маштовита препуштања, лирске чаровитости, игравости, али и дијалошка спорења.

У лирском заносу, поетеса види озарену небеску капу, сву посуту звезданим брилијантима. Небо јој представља особено очитовање трансценденције искричаве светлости и изузетне моћи. Бескрајно небо јој пружа руку уз нежно треперење звукова и тананих осећања. Тако је све оно што се догађа у звезданим просторима у знаку ритмичког и лирско треперавог пребирања. При том, луна јој даје поуздан ослонац и истовремено се повезује са тајновитим подручјем разиграности и дијалошког сучељавања.

У динамици кретања, она се у лету разастире галактичким просторима. Њене руке и косе предане су далеким звездама, које нежно грле. Млечни пут, овде се појављује као место узвишеног божанског прелаза, који спаја астралне даљине са песничким субјектом. У том хрљењу она је ходочасник у непрекидном кретању, што прелази из једне космичке равни у другу.

Иако сва окренута васељенским просторима, поетеса се у љубавној преданости космичким дубинама обраћа небу са којим у ритму кретања разговара, откривајући астралне кодове својом узноситом поетском речи. Она као кћи Земље отвара пространства и узлетишта ка небу и у унутрашњој алхемији песничког бића налази праву реч да означи свој разговор са небом у љубавно-еротским маштањима.

⁵ Милан С. Димитријевич, Стихотворения, авторски превод Меглена Божанова, Херон прес, Софија, 2008.

МЕГЛЕНА БОЖАНОВА

СА БЕСКРАЈНИМ НЕБОМ ПРИЧАМ

Празни ми дани
Сричу од неспремности да говоре.
Љубавне и за маштање су само ноћи-
Са њима певам, играм, спорим.

Наднела се озарена капа,
Звезданим брилијантима посута,
Небо ми руку пружа.
Нежну струну звукова и осећања,
Пребирем...
Ослонац дала ми Луна.

Ходајући не застајем да питам.
Галактичким спутњиком летим.
Руке и косе ми звезде грле.
По Млечном ћу путу да хрлим...
И крећем.

Не откривам се увек.
Нити одговор вазда тражим.
Али ако ми ослонац треба,
Са бескрајним простором неба
Говорим,
Не стајем,
кодирам,
говорим.

ЧУДЕСНО ЉУБАВНО ГНЕЗДО ГЕНОВЕВЕ ЦАНДЕВЕ

Геновева Цандева је, судећи према библиографским назнакама, доста плодан и креативан аутор. У другој половини деведесетих година објавила је збирку песама „Гнездо саздано од љубави“, 2000. „Киша разголићује птице“, а пре неколико година (2005) збирку под врло сликовитим насловом „Месец за двоје“. Она се бави и музиком, успешно себе прати на гитари која музички осликава колико лепоту њене појаве, толико и дивоту надахнутих стихова. Из целине њеног певања издвојили смо песму која говори о једном крајње необичном гнезду сазданом од чарости љубавних тренутака, живљења и истрајавања.

Две птице које духовно оличавају виша стања бића у узајамној преданости, испраћају ледовиту зиму, која упућује на студен и самотништво. Ту је присутна и река која својим несусталим током као да брише размак између два тела. Река овде симболизује проток света у манифестацији али и пролазност живљења. Са становишта васељене, река живота и љубави јесте област божанског али и макрокосмичког. У средишњем делу песме Цандева издваја реч *пољубац*, а одмах потом додаје киптање воде живота. Животодавна вода садржи у себи клицу клице љубави, обећање усхита и радости када се сусрећу два срца. Од тог усхита љубави, како поетски надахнуто каже „полуди и шума цела“, која је својеврсно светилиште живота у природотворном стању. У том светилишту љубави гнездиће се птице неба. „А ја?“ пита се песнички субјект заинтересован за сопство и исходишне могућности.

У завршном делу песме Цандева се враћа визији реке и птичјем паперју, заокружујући тако целину. Овде је посебно занимљива поента у којој се истичу кукавице које, захваљујући дивоти љубави, свијају гнезда. Занимљиво је да поетеса акценат ставља управо на птицу кукавицу, која је једна од најмитологизованијих са наглашеном женском симболиком⁶. Кукање ове птице у широј симболици Словенских народа сматра се иначе рђавим знамењем⁷. Међутим у поенти ове песме, сликовито кукавица, која подмеће јаја, овде свија љубавно гнездо.

ГЕНОВЕВА ЦАНДЕВА

ГНЕЗДО САЗДАНО ОД ЉУБАВИ

Испраћају зиму две птице
Нестаде снега бела
А река као да брише
Размак између два тела.

Пољубац. И... кипти вода
Љубе се срца два
Полуди и шума цела
Ту ће се гнездити. А ја?

Шетам по обали реке
Паперје гледам вазда
Понекад и кукавице
Од љубави свијају гнезда.

⁶ Александар Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, Београд, 2005, стр. 512.

⁷ Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић, Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*, Нолит, Београд, 1970, стр. 187.

АНТОЛОГИЈСКИ СТИХОВИ ЗИНАИДЕ ЧАУШЕВЕ, ПОЕТЕСЕ СУНЦА И ЉУБАВИ

Зинаида Чаушева са великом књижевном културом и писменошћу, и вишестраним образовањем, надахнуто пева из дубине срца. Она је по духу руски, српски, свесловенски ђак са више разноликих дарова, вишесмерних интересовања, познавалац неколико језика и култура; заљубљеник је уметности у најширем смислу речи, посебно музике, сликарства, уметничке фотографије а нарочито литературе. Присна јој је српска култура, коју је упознала током студија у Београду.

У занимљивој песми под необичним насловом „Обрти“, Зинаида Чаушева се лирски поистовећује са Сунцем које оличава врховну васељенску силу, као и свевидеће богатство љубави и њене моћи. Истовремено она је предана ружичастим маглама у којима је садевена бојена раскош, духовност, знање и особена зрачност љубавних предавања. Њен песнички субјект поистовећује се такође са дугом, која носи у себи снагу преображавања, као и небеску славу и слојевита и разнолика стања самосвесних нежнутљивих предавања. Она је и жуборави „поточић у трави“ али и дивотни незаборавак, који је и споменак и мајкине очи, као и поточница, што је у поетском складу са сликовитим воденим разливањима у трави (код словенских народа постоји једно предање како је девојка пожелела да јој момак дарује леп плави цвет што је растао изнад неке провалије. Да би услишио жељу вољене, момак пође да дохвати цвет, али се при том страдалнички сруши у провалију. Последње речи које је упутио лепотној девојци биле су: „ Не заборави ме!“⁸ Тако је овај цвет добио име н е з а б о р а в а к, које наша поетеса врло прикладно укључује у своју поетску вокацију.

Незаборавак је цвет у коси, а сузе су јој просто роса која симболизује светлост зоре, али истовремено и животне радости и боли, као и могуће духовно окрепљење. „Таква сам када те волим!“ – узвикује поетеса.

У наредној строфи она Сунцу као срцу васељене супротставља мрак, тавнило, пустош урбане средине и града као и ледовитост снега. Она је у овом чудесном обрту и силовита вејавица и студенило и мраз, који је све заковао у моменту нестајања љубави. У том обрту, слаповите влати косе преобликују се у ледене иглице; а сузе које су у првој строфи биле озарење љубави сада су „смрзнути водопад“! Јер нељубав све трансформише у тавнило непостојања, у мрзлину, слеђеност у тренутку када се потврђује речима „н е в о л и м“.

У завршном делу песме, Зинаида Чаушева, која је сва у усхиту поетског настајања, смело потврђује да је у противречјима и сударима сунчаног обасјања, ветровитих удара и маглина, када се дијалектички догоди нови обрт, У овим стиховима, наслов песме „Обрт“ у пуном је складу са целином сучељавања у певању, као и са непрестаним преплитањем сунчевите

⁸ Веселин Чајкановић, *Речник српских народних веровања о биљкама*, Београд 1994, стр. 191.

зрачности, непрекидног ветровитог тока и затамњујућих маглина, које једино снага величанске љубави може да просветли и озари.

Пред ове, унеколико антологијске песме са складном и пријемчивом лирском структуром, Зонаида Чаушева у следећој слојевитој и вишезначној песми „ Да л' ћеш се вратити на прстима», гради монументалну песничку структуру саздану све од самих чистих песничких слика богатих смислом и унутрашњим значењима. Сложена и полифона структура ове песме упућује нас на истраживања многозначних и вишеструко укрштених поетских равни и симбола, што остављамо за неку другу прилику!

ЗИНАИДА ЧАУШЕВА

ОБРТИ

И сунце сам,
и ружичаста магла.
Дуга сам
и поточић у трави,
и незаборавак ми цвета у коси,
а сузе су ми просто роса.
Таква сам када те волим!

Но мрак сам
и град, и снег!
Вејавица
и мраз; све је заковао,
косе су ми ледене иглице,
а сузе смрзнути водопад!
Када кажем, да те не волим!

Таква сам до новог обрта...

И сунце сам,
и ветар и магла....

CONTEMPORARY BULGARIAN POETRY, CLUB OF POETS "WITH GEO ON THE REDOUTE", AND MAGIC OF LYRICALLY – COSMICAL INSPIRATION

Lyrically - poetical creativity of contemporary Bulgarian poets: Milcho Kirilov, Rajčo Rusev Rajsин, Evgenija Marinčeva, Maja Mitova, Katja Marinova, Ilijana Ilieva, Petko Nedjalkov, Meglena Božanova, Genoveva Candeva and Zinaida Chausheva principally grouped around the club of poets "With Geo on the Redoute", and cosmical motives in their verses were analyzed and considered.